พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๐๕

นายสมภาษก์ อุทยางกูร ทนายความ

สำนักงาน "ธรรมสถิตย์" ทนายความ ถนนบำรุงเมือง พระนคร

พิมพ์เป็นอนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

รูโอภาสวัตรขันธ์(ขำ โชติปาลเถร)

ณ เมรุวัดวังม่วง

ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๐๕

นายสมภาษก์ อุทยางกูร หนายความ

สำนักงาน "ธรรมสถิตย์" หนายความ ถนนบำรุงเมือง พระนคร

พิมพ์เป็นอนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ขำ โชติปาลเถร)

ณ เมรุวัดวังม่วง

ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

พิมพ์ที่ ร.พ. เลี่ยงเชียงจงเจริญ ๒๕๓ สำราญราษฎร์ ถนนบำรุงเมือง พระนคร

นายเตียวจุ๊ย แซ่เตียว เจ้าของผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๖

พระครูโอภาสวัตรขันธ์

(ขำ โชติปาโล)

ชาตะ ๒๐ มีนาคม ๒๔๓๕

มรณภาพ ๘ มิถุนายน ๒๕๐๔

ประวัติ
ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ขำ โชติปาลเถร)
โดยย่อ

ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (โชติปาลเถร) นามเดิม ขำ ศิริรัตน์ เกิดวันอังคาร ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ณ บ้านปากน้ำ หมู่ที่ ๑๓ ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นบุตรนายช่วย นางเฉียบ ศิริรัตน์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๖ คน คือ

๑. *นายลิบ* *(ถึงแก่กรรมแล้ว)*
๒. *นางพุธ* *(ถึงแก่กรรมแล้ว)*
๓. *นางเกตุ* *(ถึงแก่กรรมแล้ว)*
๔. *นางฉิม* *(ถึงแก่กรรมแล้ว)*
๕. *นายสี* *(ถึงแก่กรรมแล้ว)*
๖. *พระครูโอภาสวัตรขันธ์* *(ขำ ศิริรัตน์)*

เมื่ออายุ ๑๒ ปี ได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยในสำนักพระอธิการกลิ่น อดีตเจ้าอาวาสวัดวังม่วง ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความรู้จบชั้นประถมบริบูรณ์

วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้บรรพชาอุปสมบท ณ พระอุโบสถวัดท่าโพธิ์ ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพระรัตนธัชมุนี (ม่วง รตนธฺโช ป.) ครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรม

โกศาจารย์ เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูพั้ว ภมโร เจ้าอาวาสวัดวังม่วง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ อุปสมบทแล้วมาอยู่วัดวังม่วง

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ พรรษา ๘ ได้เป็นพระใบฎีกา ฐานานุกรมของพระครูนวล เจ้าคณะแขวงฉวาง และทำหน้าที่แทนเจ้าอาวาสวัดวังม่วงด้วย

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ พรรษา ๑๕ ได้เป็นพระสมุห์ ฐานานุกรมของพระอโนมคุณมุนี (กล่อม อนุภาโส ป.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร พระนคร และได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดวังม่วงด้วย

วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ พรรษา ๑๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะหมวดตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และมีหน้าที่ปกครองวัดคณะธรรมยุตในอำเภอฉวางด้วย

วันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ พรรษา ๑๗ ได้เป็นพระปลัด ฐานานุกรมของพระครูไพศาลศีลวาท (ย้อย มหาสาโล) เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะแขวงฉวาง และได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะแขวงฉวางด้วย ต่อมาเมื่อที่ประชุมพระเถรานุเถระทั้งสองนิกาย ได้ลงมติให้การปกครองคณะเป็นไปตามนิกาย ท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะธรรมยุตตำบลและเจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยอำเภอฉวาง จนตลอดชีวิตของท่าน

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ พรรษา ๑๘ ได้รับตราตั้งเป็นกรรมการศึกษา ประจำอำเภอฉวาง โดยอนุมัติจากพระยาสุรพลพิพิธ ข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ พรรษา ๑๙ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูโอภาสวัตรขันธ์ ในตำแหน่งเจ้าคณะหมวดแขวงฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ พรรษา ๓๙ กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า สกลมหาสังฆปริณายก เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ได้ทรงพระกรุณาแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌายะประเภทวิสามัญ ในคณะธรรมยุตติกนิกาย และได้ให้การบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรมาจนตลอดอายุของท่าน

ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ขำ โชติปาลเถร) ได้บำเพ็ญความดีตลอดมา ทั้งในด้านการศึกษาการปฏิบัติ และการก่อสร้างถาวรวัตถุ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังปรากฏเป็นสักขีพยานอยู่หลายประการ นับว่าท่านเป็นเนตติบุคคล คือบุคคลตัวอย่างของสาธุชนทั่วไป ที่ควรทำอะไรให้เป็นหลักไว้บ้าง นี้จัดเป็นปรหิตประโยชน์ที่ท่านได้กระทำไว้ให้ประจักษ์แก่ตาโลก ส่วนอัตตประโยชน์ในสายตาของข้าพเจ้า ยังไม่เคยปรากฏว่าท่านเป็นผู้เศร้าหมองเลย ทั้งในด้านสีลสมบัติ สมาธิสมบัติ และปัญญาสมบัติ ท่านคอยขจัดกิเลสส่วนหยาบด้วยศีล ส่วนกลางด้วยสมาธิ ส่วนละเอียดด้วยปัญญาเสมอมา นับว่าท่านได้ทำความดีทั้งส่วนผู้อื่นและส่วนตนมาอย่างดี ควรได้รับการสรรเสริญอย่างยิ่ง

ครั้นเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๔ เวลา ๒๐.๐๕ น. ท่านได้มรณภาพลงด้วยอาการอันสงบ เพราะโรคชรา คำนวณอายุได้ ๖๙ ปี พรรษา ๔๖ พรรษา แม้ร่างกายสังขารของท่านจะได้แตกสลายไป แต่ความดีของท่านยังปรากฏอยู่กับใจของศิษยานุศิษย์ตลอดกาลนาน.

คำปรารภ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ชำ โชติปาลเถร) เจ้าอาวาสวัดวังม่วง เจ้าคณะธรรมยุตตำบล อำเภอฉวาง และเจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งคณะกรรมการจัดงานมีท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ (เจิม กนฺตสีโล ป. ๘) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และรองประธานกรรมการบริหารวัดราชาธิวาสวิหาร จังหวัดพระนคร เป็นประธานกรรมการจัดงาน และคณะกรรมการจัดงานได้ลงมติเป็นเอกฉันท์กำหนดวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๐๖ เป็นวันพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุวัดวังม่วง ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวงาน พระราชทาน เพลิงศพ ท่าน อาจารย์ มาโดยบังเอิญและทราบเอาเมื่อใกล้จะถึงวันกำหนดพระราชทานเพลิงศพ ในฐานะข้าพเจ้าเป็นศิษย์ท่านตั้งแต่อายุได้ ๗ ขวบ มีความใกล้ชิดกับท่านไม่เคยขาดการติดต่อจนท่านมรณภาพ ซึ่งแม้โอกาสจะน้อย ก็ใคร่จะได้ทำอะไรสักอย่างหนึ่งในงานพระราชทานเพลิงศพ ให้ปรากฏกตัญญูกตเวทิตาธรรมในฐานะศิษย์จะพึงมีต่ออาจารย์ผู้มีพระคุณเสมอบิดา

ความใกล้ชิดเมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็ก ท่านได้นั่งสอนหนังสือถือก้านมะพร้าวท่านเคยเฆี่ยนข้าพเจ้า ๒ ที เพราะข้าพเจ้าดื้อ ท่านไปไหนข้าพเจ้าก็สพายย่ามตามหลัง ถ้าทางไกลต้องใช้ช้างเป็นพาหนะ ข้าพเจ้าก็เป็นควาญช้างขี่คอช้างไปกับท่าน ครั้งหนึ่งท่านใช้ข้าพเจ้าทั้งที่เป็นเด็กให้ไปขออนุญาตตัดไม้ทำเรือแข่งที่อำเภอทุ่งสง ท่านให้สตางค์ค่าใบอนุญาต ค่ารถ

ไฟ ค่าอาหาร ข้าพเจ้าก็ต้องไปขออนุญาตตัดไม้ต่อพนักงานป่าไม้อำเภอทุ่งสง ทางการไม่อนุญาตหาว่าข้าพเจ้าเป็นเด็ก ข้าพเจ้าได้ไปหาท่านขุนวันฯ ป่าไม้จังหวัด เพราะเคยรู้จักและรู้ด้วยว่าเป็นญาติคุณพระบริรักษ์ราชอักษร (มาตย์ ณ ถลาง) ซึ่งท่านรักข้าพเจ้าเหมือนบุตร พอดีไปถึงบ้านท่านขุนวัน ฯ คุณพระมาพักอยู่ที่นั้น ท่านช่วยเหลือขออนุญาตตัดไม้ทำเรือได้ ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจตัวเบาที่ได้ทำงานให้ท่านสำเร็จ กลับมาวัดวังม่วงนำเอาใบอนุญาตตัดไม้ ๓ ต้นถวายท่าน รู้สึกว่าท่านดีใจมาก ท่านให้ข้าพเจ้าเดินทางไปที่บ้านทุ่งยวน ตำบลทุ่งสง อำเภอทุ่งสง เพื่อหาคนชำนาญป่าเชิงภูเขาลำภูเป็นป่าทึบ มีสัตว์ใหญ่น้อยมากเช่นช้างและเสือเป็นต้น ข้าพเจ้าชอบพอกับสารวัตรคล้าย สารวัตรกำนันตำบลทุ่งสงในสมัยนั้น เป็นผู้ชำนาญป่า อีกทั้งรู้ว่ามีไม้ตะเคียนทองในป่าเชิงภูเขาลำภู ตกลงนัดกันเป็นที่แน่นอนถึงวันท่านจะยกขบวนไปตั้งปรำตัดไม้ทำเรือแข่ง ท่านกับพวกจำนวนมากรวมทั้งข้าพเจ้าด้วยเดินทางไปป่าเชิงภูเขาลำภู ข้าพเจ้าเป็นควาญช้างของข้าพเจ้าเองสำหรับให้ท่านนั่งและบรรทุกเครื่องสัมภาระนานาชนิด ไปตั้งปรำทำเรือแข่งในป่าเชิงภูเขาลำภู ในคืนแรกหรือในคืนที่สองจำได้ไม่แน่นัก เกิดมีช้างป่ามาทั้งโขลง ตรงมาที่ปรำ มีเสียงไม้ปรักหักพังดังสนั่นหวั่นไหวเสทือนไปหมด จนผู้คนพากันตกใจตื่นร้องเอะกันขึ้น ข้าพเจ้านอนอยู่ข้างท่านหลับสนิทท่านปลุกข้าพเจ้าให้ตื่นขึ้น บอกข้าพเจ้าว่าช้างโขลงมา ๆ ข้าพเจ้าตื่นแล้วนั่งจับมือท่านบอกท่านว่า ท่านกับผมไปที่จอมปลวกลูกสูงหน้าปรำ ท่านถามว่าไกลไหม ข้าพเจ้าว่า ใกล้ ต่างหวาดกลัวเตรียมตัวหนีกัน พอเสียงช้างมาใกล้ปรำ เสียงช้างเหล่านั้นค่อย ๆ เงียบไปเฉย ๆ ข้าพเจ้าเป็นเด็กจึงพูดกับท่านว่า ผีอีสาทหลอกท่านหัวเราะฮึ ๆ ในลำคอ แสดงว่าชอบใจคำพูดของข้าพเจ้าภาษาเด็กบ้าน

นอก จนต่อมาท่านพี่ชายบวงสรวงตัดไม้ตะเคียนทองต้นที่ขึ้นอยู่ริมห้วยน้ำไหลลอดใต้ราก คนบ้านเราถือกันว่าเป็นไม้ที่มีนางไม้ดุร้ายมาก โค่นกันจนเหลือน้อยถ้าไม้อื่นล้มครืนลงนานแล้ว แต่ไม้ต้นนี้บิดไปบิดมาไม่ล้มดังอ๊อดแอ๊ด ๆ จนต้องบนบานจึงล้มไปทางปลายห้วย ต้นทั้งใหญ่ล้มลงโดยไม่มีแตกร้าวตรงไหนเลย ท่านออกไปตรวจด้วยตนเองตลอดตั้งแต่โคนต้นไปจนปลายของต้น แล้วพูดออกมาว่า พิกล ๆ พวกช่างช่วยกันวัดขุดทำเป็นรูปเรือโกลน มีความยาว ๑๓ วาเศษ โกลนเสร็จต้องใช้คนชักลากอยู่ถึง ๔ วันจนถึงวังอีคุยคลองมีน ลงคลองแล้วอีก ๒ วัน จึงใช้ช้างลากจูงถึงท่าน้ำวัดวังม่วง ในขณะพวกช่างกำลังทำกันอยู่ เรือลำนี้ไปเข้าฝันให้นิมิตแต่ท่านว่าให้ตั้งชื่อเขาว่า "นางพรายสมุทร์" บรรจุฝีพายเต็มอัตราในเวลาแข่งจำได้ว่าประมาณ ๔๘ คน เป็นเรือแข่งที่ใหญ่โตมากในสมัยนั้น เรือลำนี้มีช่างเรือตายไปถึง ๒ คน คือ นายศรีพรหม นายนุ่ม มีข่าวเล่าลือว่าตายเพราะนางไม้เรือนี้ร้ายแรง ส่วนนายช่างใหญ่ คือ นายแดง ลิขิวัตร์ ตาข้าพเจ้าไม่เป็นไรอยู่มาได้จนอายุกว่า ๘๐ ปี จึงป่วยและล้มตายด้วยโรคชรา เมื่อจอดไว้ที่ใต้ถุนศาลาการเปรียญวัดวังม่วง เมื่อมีผู้คนไปแตะต้องหัวของเขา คนนั้นก็จะมีอาการปวดท้อง ปวดหัว จุกเสียดจนต้องบนบานเส้นสรวงกันเสมอ มีคนเล่าข้าพเจ้าว่า นายคลิ้ง ฉับพลัน ซึ่งมีศักดิ์เป็นตาของข้าพเจ้าเป็นหมอเส้นสรวง เมื่อใครถูก "นางพรายสมุทร์" เล่นงาน ท่านชอบการแข่งเรือในวันเสด็จพระวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ชอบทำเรือแข่งแจกจ่ายให้ตามหมู่บ้านซึ่งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองสำหรับมีไว้ใช้แข่งกันในวันเสด็จพระดังกล่าวแล้ว ท่านกับข้าพเจ้าเคยตกทุกข์ลำบากผจญต่อภัยนานาประการ ซึ่งโอกาสไม่อำนวยให้เล่าเกินกว่าจำเป็น

เมื่อข้าพเจ้า ท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ กับพวกเพื่อน ๆ อีกหลายคน มีอายุครบบวช สำหรับข้าพเจ้ากับท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ได้เข้าเป็นนาควัดวังม่วงอยู่กับท่านวันเดียวกัน เรียนบวชคู่กัน ถึงเวลาบวชท่านก็จัดให้เข้าคู่ขอบรรพชาอุปสมบทคู่กันอีก แต่ข้าพเจ้าเสียเปรียบที่มีอายุน้อยกว่าท่านเจ้าคุณเล็กน้อย ท่านเจ้าคุณจึงมีอาวุโสกว่า เมื่ออุปสมบทแล้วเวลาไปสวดมนต์ สวดพระอภิธรรมในงานนิมนต์ ท่านเจ้าคุณเป็นสมภารข้าพเจ้ารองคอ ในขณะที่จำพรรษาอยู่ที่วัดวังม่วง ๒ พรรษา ข้าพเจ้ากับท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ เป็นคู่แข่งกันในการศึกษานักธรรมชั้นตรี โท จนสอบไล่นักธรรมชั้นตรี โท ปีละชั้นได้พร้อมกัน เมื่อข้าพเจ้าและท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์สอบได้นักธรรมชั้นตรีแล้ว ข้าพเจ้าเป็นผู้มีโชคที่จะได้มีลูกพระ กล่าวคือ คุณครูกล่ำ คุณแม่เพ็ง วุฒิศักดิ์ เป็นชาวอำเภอทุ่งส่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย มีศรัทธาแรงกล้าอยากจะให้ลูกบวชธรรมยุตได้นำเอานายแผ่ วุฒิศักดิ์ ลูกชายมาฝากเป็นศิษย์ให้บวชสามเณรธรรมยุตโดยท่านทั้งสองเล่าว่า อำเภอทุ่งส่งไม่มีวัดธรรมยุต ข้าพเจ้าเห็นนายแผ่ วุฒิศักดิ์ เข้าแล้ว เป็นเด็กที่น่ารักมีความรู้เบื้องต้นถึงชั้นมัธยม เมื่อพบข้าพเจ้าวันแรก เขาเรียกข้าพเจ้าว่า ต้นบ้างท่านบ้างปะปนกัน ข้าพเจ้ารับเธอไว้เป็นศิษย์ และได้นำเธอพร้อมด้วยบิดาเธอและบิดาข้าพเจ้าไปฝากท่านอาจารย์ ๆ ก็ได้รับเธอไว้เพื่อให้ขอบรรพชาต่อไป จด อะไรให้เธอเล่าเรียน ศึกษาเรียนได้เร็ว จำได้แม่น ยำ จนเมื่อเธอขอบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว เธอได้ศึกษาเล่าเรียนดีและเก่งมาก สอบไล่ได้ทุกชั้น เป็นที่เบาใจของอาจารย์ คราวหนึ่งเธออาพาธมีอาการหนักมากจนหมอและใครต่อใครตลอดถึงท่านอาจารย์ก็บอกว่าเธอคงจะไม่รอดชีวิตอยู่ได้ ตัวร้อนจัด ท้องผูกไม่ถ่าย ฉันอาหารไม่ได้เลย

ตั้งหลายวัน นอนเอาศีรษะของเธอหนุนตักข้าพเจ้าและต้องนอนติดกับข้าพเจ้าจนข้าพเจ้าจะจากเธอไปไหนไม่ได้ แม้จะไปเบาไปส้วมต้องพูดอ้อนวอนให้เธออนุญาตจึงจะไปได้ ไม่แล้วเธอร้องไห้ คือ เธอไม่เห็นข้าพเจ้าไม่ได้นั่นเอง ข้าพเจ้าต้องนอนกกกอดเธอเหมือนแม่กับลูกเพิ่งคลอด ข้าพเจ้าได้อาศัยนายทอง มณีมาศ ซึ่งเป็นแพทย์ประจำตำบลฉวาง มีศักดิ์เป็นตาของข้าพเจ้าเป็นหมอรักษาเธอ ถ่ายไม่ออกข้าพเจ้าเอาหลอดไม้ไผ่โป๊ะเล็ก ๆ เอาเกลือใส่ ในหลอดไม้ไผ่ ใส่ทวารหนักของเธอ ใช้ปากเป่าด้วยลมให้เกลือเข้าไปหลาย ๆ ครั้ง จนก้อนคูถหลักออกมาเป็นเมล็ดเล็ก ๆ โตเท่าเมล็ดข้าวโพด ข้าพเจ้าได้พยายามสวนโดยวิธีดังกล่าวจนก้อนคูถละลายถ่ายออกมาได้ ตัวจึงค่อยหายร้อนจัด และทำให้เธอรู้สึกตัวขึ้นได้โดยลำดับ วันหนึ่งเธออาการหนักมาก คุณครูกล้า คุณแม่เพิ่ง บิดามารดาของเธอมา สงสารเธอร้องไห้ ทั้งสองท่านจึงได้พูดยกเธอให้เป็นลูกของข้าพเจ้า ๆ ก็รับคำท่านทั้งสองด้วยความเต็มใจ และความรักเอ็นดูสงสารเธอเหมือนลูกเกิดมาเอง ได้พยายามเยียวยารักษาเป็นเวลานานจนเธอหายเป็นปกติ เธอได้ศึกษาเล่าเรียนดีและเก่งทำชื่อเสียงให้ข้าพเจ้าและสำนักเรียนวัดวังม่วง และตัวเธอเอง ในสมัยนั้นข้าพเจ้ากล้ายืนยันว่า ไม่มีผู้ใดจะเสมอเหมือนสามเณรแผ่ ธมฺมวีโร ในกาลต่อมาเธอได้ศึกษาเล่าเรียน จนเจริญงอกงามในพระธรรมวินัยจนสำเร็จเป็นเปรียญเอก และเมื่อเธอลาสมณเพศออกมาเป็นคฤหัสถ์ เธอก็ได้ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จชั้นปริญญา จากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง นับว่าเธอเจริญทั้งทางพุทธจักรและอาณาจักร เป็นผู้สว่างไสวทั้งทางคดีธรรมและทางคดีโลก อันศิษย์วัดวังม่วงของท่านอาจารย์คือเธอผู้นี้ เป็นตัวอย่างที่ดีผู้หนึ่ง ซึ่งท่านอาจารย์พบข้าพเจ้าครั้งใด

ต้องถามถึงเขอทุกครั้งเสมอมาจนมรณภาพ

เมื่อข้าพเจ้าเป็นศิษย์ท่าน ข้าพเจ้าได้มีส่วนจัดหาไม้รองหัวเสา วางคานทั้งหมด ของศาลาการเปรียญวัดวังม่วง และเมื่ออุปสมบทแล้ว ข้าพเจ้ากับบิดามารดาได้ปลูกสร้างกุฏิขึ้นหลังหนึ่ง กุฏินี้ทำยังไม่เสร็จ เรียบร้อยท่านมหานิลได้ขึ้นไปอยู่จำพรรษา ที่ทำไม่เสร็จเนื่องจากท่าน ได้จัดการส่งข้าพเจ้าเข้าไปอยู่วัดราชาธิวาสวิหาร จังหวัดพระนครเสีย และได้ทราบว่าต่อมาท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ (เจิม กนฺตสีโล ป. ๙) ซึ่งยังคงอยู่วัดวังม่วง ได้ทำต่อจนสำเร็จเรียบร้อย แต่มีเรื่องขบขันขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ข้าพเจ้าสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต ๒ จังหวัดนครศรีธรรมราช หน่วยเลือกตั้งหน่วยหนึ่งตั้งอยู่บนศาลา การเปรียญวัดวังม่วง ซึ่งอยู่หน้ากุฏิหลังที่กล่าวถึง จำได้ว่าคุณครูแก้ว ไม้เรียง เป็นประธานกรรมการตรวจคะแนนหน่วยนั้น ในการเลือกตั้งครั้ง นั้น ข้าพเจ้าผู้สมัคร ได้เดินไปนอกบริเวณหน่วยเลือกตั้ง กุฏิหลังนั้นก็ พอดีอยู่นอกอาณาบริเวณหน่วยเลือกตั้ง ๓๐ เมตร พอข้าพเจ้าจะเดินขึ้น ไปชมกุฏิที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ปลูกสร้างถวายวัดเป็นของสงฆ์ มีพระรูปหนึ่ง ท่านเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัยและท่านไม่ข้องแวะทางการเมือง จำพรรษา อยู่กุฏิหลังนั้น ท่านออกมาห้ามข้าพเจ้าว่า นักการเมืองขึ้นมาบนกุฏิ นี้ไม่ได้ ไล่ให้ข้าพเจ้ากลับลง ข้าพเจ้าตอบไปว่า กุฏินี้ข้าพเจ้าเป็นผู้ ปลูกสร้าง ผมอยากจะขึ้นไปชมดู ไม่ทราบว่าท่านเป็นเจ้าของ ข้าพเจ้า ก็กลับลงจากกุฏินั้นเสีย ข้าพเจ้านึกถึงพระรูปนั้นเมื่อใด อดขำไม่ได้ จนตราบเท่าทุกวันนี้ไม่เคยลืม จึงได้เอามาเขียนเล่าสู่กันฟัง เป็นเรื่อง ขำในบรรดาพวกศิษย์ของท่าน

ท่านได้จัดส่งข้าพเจ้าเข้าไปอยู่วัดราชาธิวาสวิหาร ท่านได้ไปส่งข้าพเจ้าที่สถานีรถไฟฉวาง ก่อนรถด่วนจะเข้าเทียบชานชาลาสถานี ท่านเอามือจับจีวรจูงข้าพเจ้าเข้าไปข้างรั้วต้นชา แล้วพูดสอนข้าพเจ้าว่า "เราเชื่อว่าคุณเรียนได้สำเร็จ เรากลัวคุณจะไปทำเรื่อง เพราะใจร้อน คุณไปแล้วกลับมาอย่าให้เราเสียใจ เราเป็นห่วง ขัดข้องอะไร จดหมายบอก" ข้าพเจ้ารับว่า "กระผมจะไม่ทำให้ท่านต้องเสียใจ" พอดีรถไฟเทียบชานชาลา ข้าพเจ้ากราบลาท่านและญาติโยมที่ไปส่งกันมีจำนวนมากกว่าครั้งใดทั้งหมดเท่าที่จำได้ แต่มีเรื่องที่ควรสอดแซกเข้ามาเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้ที่ข้าพเจ้าจำได้ไม่ลืม คือ นายนวล เสนาสุข หรือผู้ใหญ่นวล มรรคนายกวัดวังม่วง ซึ่งกำลังป่วยหนัก เพิ่งพ้นไข้ ซูบผอมมาก เดินก็ยังไม่ค่อยจะได้ ต้องใช้ไม้เท้ายัน เดินบ้างนั่งบ้างจากบ้านทุ่งข้าวผีมาส่งข้าพเจ้าที่สถานีรถไฟฉวาง เมื่อไปถึงข้าพเจ้านั่งหอบแทบจะขาดใจตาย แต่ด้วยความนับถือรักใคร่กันมาก พยายามมาส่ง และเมื่อข้าพเจ้าพอจะอยู่ดีกินดีตามประสาคนบ้านนอกเข้าไปอยู่ในจังหวัดพระนคร ก็ได้เอานายสนิท เสนาสุข บุตรของนายนวล เสนาสุข ไปเรียนต่อที่จังหวัดพระนคร เด็กคนนี้เรียนดี จนสำเร็จการบัญชี จากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ และการเมือง รับราชการกรมตรวจเงินแผ่นดิน สอบแข่งขันชิงทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ สอบแข่งขันได้เป็นที่ ๑ ถึง ๓ หน่วย คือหน่วยกรมตรวจเงินแผ่นดิน หน่วยกรมศุลกากรและหน่วยกรมสหกรณ์ เมื่อสอบได้แล้ว วิทยุประกาศข้าพเจ้าจึงทราบ และเธอได้ไปหาข้าพเจ้าที่สำนักงานทนายความจังหวัดสุพรรณบุรี บอกให้ทราบ ข้าพเจ้าจึงเป็นผู้เลือกและตัดสินให้เธอไปศึกษาในหน่วยกรมตรวจเงินแผ่นดิน ให้เธอสละหน่วยอื่นให้แก่ผู้ที่สอบได้เป็นที่ ๒ รองจากเธอไป ๒ หน่วย เธอได้ไปศึกษา ณ

มหาวิทยาลัยอินลินอยส์ สหรัฐอเมริกา ออกเดินทางจากประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๔๙๗ สำเร็จได้ปริญญาการบัญชี กลับมารับราชการเป็นคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน สังกัดทำเนียบนายกรัฐมนตรี และยังอยู่กับข้าพเจ้าที่บ้านจนตราบเท่าทุกวันนี้

เมื่อข้าพเจ้าไปอยู่วัดราชาธิวาสวิหารแล้ว ศึกษาสอบไล่ได้เปรียญในปีเดียวกับที่ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระครูโอภาสวุตรขันธ์ ซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบจากพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดม เจ้า-อาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร เจ้าคณะรองหนใต้ เจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช และมณฑลภูเก็ต ท่านผู้ให้ความเมตตากรุณาแก่ท่านของข้าพเจ้า ๆ จึงยินดีปรีดาปราโมทย์ จนได้เขียนจดหมายกราบเล่าเรื่องให้ท่านทราบ ท่านทราบแล้วเฉย ไม่เคยตอบไปให้ข้าพเจ้าทราบเลยแสดงให้เห็นว่า ท่านไม่ยินดียินร้ายกับตำแหน่งขุนนางทางพระ เมื่อข้า-พเจ้ากราบบังคมทูล ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตลาสิกขาออกมาเป็นคฤหัสถ์ ข้าพเจ้าได้เล่าเรียนศึกษาวิชากฎหมาย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ท่านได้มีเมตตาสงเคราะห์ส่งเงินไปให้ข้าพเจ้าเสียค่าเล่าเรียนนับว่าท่านติดตามสงเคราะห์ข้าพเจ้าเหมือนบิดาติดตามสงเคราะห์บุตร พระ-คุณของท่านจึงเสมอบิดาบังเกิดเกล้า ฯ

เมื่อท่านอาพาธด้วยโรควรรณโรค ท่านได้เข้าไปรักษาตัวที่จังหวัดพระนคร ไปพักอยู่กับท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ เจ้าคณะใต้วัดราชาธิวาสวิหาร ศิษย์ที่ท่านรักมาก ขณะนั้นท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ ยังเป็นพระมหาเจิม กนฺตสีโล ข้าพเจ้าพอจะลืมตาอ้าปากได้เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดพณ ฯ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พระมหากษัตริย์อยู่ในทำเนียบ อาศัยบุญบารมีพณ ฯ เป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้ากับท่านเจ้าคุณ

พระราชวรารามรณ์ จึงได้นำท่านไปตรวจและฉายเอกซเรย์ ทำการรักษาพยาบาล ที่เวชชภาคารของนายแพทย์ ดร. เวช วุฒิภูมิ ซึ่งเป็นเพื่อนรักของข้าพเจ้า และในฐานะที่ข้าพเจ้ากับนายแพทย์ ศาตราจารย์ ประเสริฐ กังสดาลย์ ผู้เชี่ยวชาญทางวรรณโรค มีความชอบพอนับถือกัน นายแพทย์ ศาตราจารย์ ประเสริฐ กังสดาลย์ กับนายแพทย์ ดร. เวช วุฒิภูมิ ได้ให้ความช่วยเหลือรักษาจนหายปรกติ พอดีท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ (ปลอด อตฺถการี) เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร เจ้าคณะธรรมยุตภาค ๗-๘-๙ สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การปกครอง ถูก พ.ต. หลวงบรรหารศุภวาท ยื่นฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลแขวงพระนครเหนือในข้อหาว่าใส่ความหมิ่นประมาท กรณีพิธีกรรมสวดคว่ำบาตร ข้าพเจ้าได้รับการขอร้องจากกรรมการสงฆ์วัดราชาธิวาสวิหาร ให้เป็นทนายความว่าความถวายท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์กับพวกจำเลย และได้รับการแต่งตั้งเป็นไวยาวัจกรวัดราชาธิวาสวิหาร ท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ (ปลอด อตฺถการี) มีความกรุณาข้าพเจ้าเป็นพิเศษในฐานะทนายความของท่าน โอกาสวันหนึ่งข้าพเจ้ากับท่านนั่งคุยกันอยู่บนตึกแดงวัดราชาธิวาสวิหาร ข้าพเจ้าจึงปรารภขึ้นว่า ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ อาจารย์ข้าพเจ้า ซึ่งเข้ามาพักรักษาตัว มีคุณสมบัติของพระอุปัชฌายะสมบูรณ์ ทางการคณะยังไม่ได้แต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌายะ ท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์เห็นพ้องด้วย จึงว่าให้มาซ้อมกับเราซิ ซ้อมได้แล้วเราจะได้นำตัวเข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ สกลมหาสังฆปริณายก เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ให้ทรงแต่งตั้ง ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจมาก ประกอบด้วยข้าพเจ้าเอง พระองค์ท่านก็ทรงรู้จักในฐานะเป็นผู้ถวายความรู้ในปัญหากฎหมายแด่คณะเถรธรรมยุต เกี่ยวกับ

กรณีพิธีกรรมสวดคว่ำบาตร จนเกิดการเป็นคดีขึ้นในศาลราชอาณาจักร ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ข้าพเจ้าได้นำความมากราบเรียนท่านอาจารย์ และท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ ๆ นั้นไม่จำต้องกล่าว ท่านย่อมมีความยินดีปรีดาปราโมทย์ล้นเหลือ แต่ท่านเองนั้น เมื่อได้ยินข้าพเจ้ากราบเรียนท่านนั่งฟังด้วยวิธีเอามือลูบศีรษะใบหน้าย่น และไม่พูดว่ากระไรเลย เนื่องจากข้าพเจ้ามีความรู้เกี่ยวกับโรควรรณโรคอยู่บ้าง จึงได้ไปปรึกษานายแพทย์ ศาตราจารย์ ประเสริฐ กังสดาลย์ และนายแพทย์ ดร. เวช วุฒิภูมิ ทั้งสองท่านได้ให้คำแนะนำว่า ไม่ควรให้ท่านออกเสียง ให้พักให้มาก ข้าพเจ้าจึงนำความตามที่นายแพทย์ผู้รักษาพยาบาลแนะนำมากราบเรียนให้ท่านทราบ พร้อมกับปรึกษาท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ ในที่สุดลงความเห็นให้ท่านงดซ้อมพระอุปัชฌายะ และข้าพเจ้าก็ไปกราบเรียนท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ให้ทราบ ท่านบอกว่าเมื่อหายปรกติมาซ้อมขอตั้งพระอุปัชฌายะ ท่านจึงยังไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌายะในปีนั้น จนเมื่อท่านหายปรกติดีแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌายะตลอดมาจนมรณภาพ

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๓ พระเดชพระคุณเจ้าประคุณ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต เป็นผู้รักษาการในหน้าที่เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร ได้โปรดแต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นไวยาวัจกรวัดราชาธิวาสวิหาร มีอำนาจหน้าที่จัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดราชา-ธิวาสวิหารทุกประการ ตลอดถึงการดำเนินคดีทั้งปวงแทนวัด ข้าพเจ้าต้องมาทำงานที่วัดทุกวัน ต่อมาในต้นปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านเข้ามาจังหวัดพระนคร พักที่วัดราชาธิวาสวิหาร กับท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ ข้าพเจ้าภรรยาและบุตรทุกคนได้ถวายอาหารบิณฑบาต ปฏิบัติท่านทุกวันไม่

เคยขาดเลย วันหนึ่งท่านฉันเช้าแล้ว นั่งคุยกัน ท่านได้พูดปรารภขึ้นลอยๆ ว่า "คนโบราณเขาว่า ถ้าได้นมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ซึ่งเชื่อถือกันว่า เป็นพระพุทธบาทจริงแล้ว เขาว่าตายไปไม่ตกนรก อยู่ที่ไหน ไกลหรือใกล้ อยากจะไปนมัสการสักที" ข้าพเจ้ากราบเรียนท่านว่า พระพุทธบาทประดิษฐานอยู่ที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เลยจังหวัดอยุธยาไปไม่ไกลเท่าใด ถ้าจะไปรถยนต์ของกระผมก็มี ท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ ภรรยาข้าพเจ้า และท่านเจ้าคุณพระศิริธรรมมุนี ซึ่งนั่งรวมวงอยู่ด้วยต่างสนับสนุนคำพูดของท่านว่า ท่านอายุมากแล้ว คุณสมภาษก์ขับรถพาท่านไปนมัสการสักที ตกลงนัดวันไปกัน มีท่าน ท่านเจ้าคุณพระศิริธรรมมุนี ท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ ข้าพเจ้า นางวนิดา ภรรยาข้าพเจ้า เด็กชายสุรงค์ฤทธิ์ อุทยางกูร บุตรข้าพเจ้ารวม ๖ คนข้าพเจ้าเป็นคนขับรถยนต์ด้วยตนเอง ออกจากวัดราชาธิวาสวิหารไปฉันเช้าที่ประตูน้ำพระอินทร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านตัวจังหวัดสระบุรี ไปถึงพระพุทธบาทสระบุรี เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ นาฬิกา สุรงค์ฤทธิ์ บุตรชายคนเล็กของข้าพเจ้าอายุ ๗ ขวบ เป็นผู้จูงมือท่านค่อย ๆ เดินขึ้นไปจนถึงที่ประดิษฐานพระพุทธบาท ท่านและพวกที่ไปด้วยต่างนมัสการพระพุทธบาท ข้าพเจ้าได้ถวายปัจจัยบำรุงพระพุทธบาทในนามท่าน เช่าเหรียญที่ระลึกและซื้อตำนานพระพุทธบาทถวายท่านเสร็จแล้ว ได้เดินทางต่อไปยังจังหวัดลพบุรี และฉันเพลที่จังหวัดลพบุรี ฉันเพลแล้ว ขับรถยนต์พาท่านเที่ยวชมเมืองลพบุรี แล้วเดินทางกลับผ่านจังหวัดสระบุรี แวะเข้าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พาท่านไปนมัสการพระมงคลบพิตร ซึ่งถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เสร็จแล้วเดินทางกลับจังหวัดพระนคร พอออกจากตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่านเกิดปวด

ท้องล้วม ต้องหยุดรถกลางทุ่งให้ท่านถ่าย ๆ แล้วสุรงค์ฤทธิ์ บุตรชายข้าพเจ้าเป็นผู้ขนน้ำไปถวายให้ท่านชำระเป็นภาพที่ข้าพเจ้าประทับใจ ที่ได้เห็นลูกชายคนเล็กปฏิบัติต่อท่านซึ่งเป็นหลวงปู่ของเธอได้อย่างสนิทอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ แล้วพากันเดินทางกลับถึงวัดราชาธิวาสวิหาร ท่านพักอยู่ราว ๔–๕ วัน ก็เดินทางกลับวัดวังม่วง วันท่านเดินทางกลับ ข้าพเจ้ากับภรรยาได้ถวายเชิงเทียนแก่ท่าน ๑ คู่ เมื่อท่านขึ้นนั่งรถไฟ ณ ที่สถานีหัวลำโพง ได้ถวายน้ำส้มกรีนสปอต ๑ ขวด ก่อนรถไฟเคลื่อนออกจากสถานีหัวลำโพง เป็นวาระสุดท้าย แล้วไม่ได้พบกันอีกเลย นับว่าข้าพเจ้ากับท่านเจ้าคุณพระราชวราภรณ์ ซึ่งเป็นศิษย์ได้ปฏิบัติเป็นปฏิการคุณแด่ท่านเป็นวาระสุดท้าย ส่วนนางวนิดา ภรรยา บุตรของข้าพเจ้าซึ่งนับว่าเป็นลูกสะใภ้และหลานของท่าน ก็ได้มีส่วนปฏิบัติเป็นปฏิการคุณในวาระเดียวกัน เมื่อท่านได้เดินทางกลับวัดวังม่วงแล้วไม่กี่วัน ท่านอาจารย์อันเป็นที่เคารพสักการะของข้าพเจ้าเสมอบิดา ก็ได้มรณภาพในวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๐๔ ด้วยโรคชราโดยไม่มีวันจะได้กลับมาให้ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติอีก เมื่อได้ทราบข่าวว่าท่านมรณภาพ ข้าพเจ้าจะมีจิตใจเศร้าสลดเพียงใดนั้น ข้าพเจ้าขอฝากไว้แด่ท่านผู้ได้พบเห็นเถิด

ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่านนี้ เนื่องจากข้าพเจ้าได้ข่าวกำหนดงานเอาเมื่อจวนจะถึงกำหนดวันงานพระราชทานเพลิงศพ ข้าพเจ้าได้พิจารณาเห็นว่า องค์พระมหากษัตริย์ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๖ และให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ บรรดากฎกระทรวง สังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชา

สมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบ ฯลฯ หรือมีความอย่างเดียวกัน หรือขัดแย้งกัน หรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น เป็นการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองคณะสงฆ์ จากการปกครองโดยทางคณะสังฆมนตรีมาเป็นการปกครองโดยทางมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง มีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูปและไม่เกินแปดรูป เป็นกรรมการ ทำนองเดียวกับระบอบการปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ข้าพเจ้าจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะได้จัดพิมพ์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พร้อมทั้งประวัติโดยย่อ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ท่านอาจารย์ในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน หวังว่าคงจะอำนวยประโยชน์ให้แก่ท่านพระภิกษุสามเณรและผู้อ่านบ้างไม่มากก็น้อย และขอกุศลบุญราศีอันจะพึงเกิดจากการทำ การเขียนนี้ จงเพิ่มพูลพลานิสงค์ให้แก่วิญญาณของท่านอาจารย์ พระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ขำ โชติปาลเถร) ด้วยเทอญ ฯ

(นายสมภาษก์ อุทยางกูร)

สำนักงาน "ธรรมสถิตย์" ทนายความ

๕๑, ๕๓ ตรอกแม้นศรี ๑ ถนนบำรุงเมือง พระนคร

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ขำ โชติปาลเถร) อาจารย์ข้าพเจ้า วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๐๖ ข้าพเจ้าเคยตั้งใจไว้ว่า จะพิมพ์ตัวบทแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และมีคำอธิบายบางมาตราให้ละเอียดพออ่านแล้วเข้าใจความมุ่งหมาย ตลอดถึงความคิดเห็นในฐานะนักนิติศาสตร์เกี่ยวกับกฎหมายนั้น แต่เนื่องจากโอกาสไม่อำนวย กล่าวคือ วันพระราชทานเพลิงยังเหลืออีกไม่กี่วันจะถึงกำหนด และตัวข้าพเจ้าเองไม่มีเวลาว่าง แต่ท่านพระเถระที่เคารพนับถือหลายท่านได้มีความเอื้อเฟื้อ แนะนำให้กำลังใจ ให้เขียนคำอธิบายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยหวังว่าจะได้เป็นประโยชน์แก่การบริหารการคณะสงฆ์ ในฐานะที่ข้าพเจ้าพอมีความรู้วิชากฎหมาย เป็นผู้รับใช้ใกล้ชิดพระเดชพระคุณเจ้าประคุณ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต อดีตสังฆนายก ปัจจุบันดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม ผู้รักษาการในหน้าที่เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ หลวงพ่อ ได้โปรดกรุณาบัญชาใช้ข้าพเจ้าเกี่ยวกับกฎหมาย กฎกระทรวง สังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ตลอดจนให้เป็นทนายความว่าต่างแก้ต่าง พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ หลวงพ่อ วัด พระสงฆ์ และเมื่อพระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ หลวงพ่อดำรงตำแหน่งสังฆนายก และในตำแหน่งทำหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์

แทนสมเด็จพระสังฆราช ข้าพเจ้าก็มีส่วนรับใช้สนองพระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ หลวงพ่อ ข้าพเจ้าได้รับความรู้เกี่ยวกับการบริหารการคณะสงฆ์จากพระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ หลวงพ่อ ที่พอจดจำนำเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้บ้างไม่มากก็น้อย หากหนังสือที่ข้าพเจ้าพิมพ์และอธิบายจะพึงมีประโยชน์ไม่ว่ามากหรือน้อย นอกจากข้าพเจ้าจะได้อุทิศส่วนนั้นแด่วิญญาณของท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ อาจารย์ผู้ล่วงลับไปไม่มีวันกลับแล้ว ข้าพเจ้าขออุทิศน้ำพักน้ำแรงในการพิมพ์และเขียนคำอธิบาย ในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์แก่การคณะสงฆ์แด่พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตกรรมการมหาเถรสมาคม หลวงพ่อของข้าพเจ้า ผู้ได้บำเพ็ญประโยชน์ตนและการบริหารการคณะสงฆ์ไทย จนกระทั่งดำรงตำแหน่งสังฆบริหารการคณะสงฆ์สูงสุด แม้ในปัจจุบัน พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ หลวงพ่อ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตติกนิกาย ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในการปกครองบริหารการคณะธรรมยุตติกนิกาย

ก่อนที่จะเขียนคำอธิบายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ บางมาตรา ตามคำปรารภของผู้เขียนๆ เห็นว่า ควรจะทำความเข้าใจถึงเสรีภาพของบุคคลในการนับถือศาสนา การปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน และคณะธรรมยุตติกนิกาย อันเป็นนิกายซึ่งท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ขำ โชติปาลเถร) อุปสมบทเป็นพระภิกษุจนมรณภาพ เพื่อแสดงเจตนาของผู้เขียนที่คิดเขียน จัดพิมพ์หนังสือคำอธิบาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ บางมาตรา แจกเป็นธรรมทานในงานพระราชทานเพลิงศพท่านอาจารย์ของผู้เขียน

บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และบุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อการปฏิบัติพิธีกรรมนั้น ๆ ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมืองและไม่ เป็นการ ขัดขวางต่อความ สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เมื่อการถือและการปฏิบัติไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนดังกล่าวแล้ว บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครอง รัฐก็ดี บุคคลหรือคณะบุคคลก็ดี จะกระทำการใด ๆ อันเป็นการริดรอนสิทธิ หรือทำให้เสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนานิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมักจะต้องตราเป็นบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศ แม้ในประเทศซึ่งมีการปกครองโดยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือกฎหมาย ก็ไม่มีการบังคับในการถือศาสนา ในการปฏิบัติพิธีกรรมตามลัทธินิยมตามลัทธินิกายของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เพราะถือกันมาว่าเป็น เรื่อง ภายในจิตใจ ของ บุคคล แต่ละคน จะถือ ศาสนาใด ๆ ก็ได้ เมื่อตนมีความเลื่อมใส เชื่อถือ ชุมชนซึ่งแสดงออกโดยรัฐ มักจะตราไว้ในกฎหมายของประเทศรับรองให้ความคุ้มครองในกรณีศาสนา ประเทศไทยเรา ตั้งแต่มีการปฏิวัติครั้งหลังสุดจนบัดนี้ แม้จะยังไม่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หัวหน้าคณะปฏิวัติได้กราบบังคมทูลองค์พระมหากษัตริย์ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราบทบัญญัติมาตรา ๒๐ ไว้ในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ให้เป็นไปตามประเพณี การปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย จึง

ถือว่า หัวหน้า คณะ ปฏิวัติ ได้ คำนึงถึง ความ สำคัญของ เสรีภาพใน การถือศาสนาและในการปฏิบัติพิธีกรรมของบุคคลหรือคณะบุคคลตามลัทธินิยมแต่ละลัทธินิกาย จึงได้ตราบทบัญญัติไว้ในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรดังกล่าวแล้ว

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหามกุฏสมมติวงศ์ พงศ์อิศวรกษัตริย์ขัตติยราชกุมาร (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔) เมื่อพระชนมายุได้ ๒๑ ปี ครบกำหนดอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้ทรงผนวช ๆ แล้ว เสด็จไปประทับแรมอยู่วัดมหาธาตุสามวัน ทรงปฏิบัติพระอุปัชฌายวัตรตามสมควรแก่วินัยนิยมแล้ว เสด็จขึ้นไปทรงจำพรรษา ณ วัดสมอราย ซึ่งภายหลังพระราชทานนามใหม่ว่าวัดราชาธิวาส ทรงผนวชแล้วไม่นาน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสมเด็จพระบรมชนกมหาราชาธิราช เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระเชษฐาธิราช ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบพระราชสันตติวงศ์ ฝ่ายพระภิกษุ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหามกุฏสมมติเทววงศ์ ฯ. ทรงจำพรรษาอยู่วัดราชาธิวาส ทรงทราบด้วยพระราชพิจารณญาณว่า ลัทธิสมณะนั้นมากมูลวุ่นวายไปด้วยสมโมหวิหาร เหมือนกับยืมจมูกท่านมาหายใจ จะพูดสิ่งใดอ้างคติว่า ท่านผู้ใหญ่เคยทำมาอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่แสดงออกซึ่งให้เห็นจริงได้ ถือแต่ลัทธิของตนดันดื้อไปมิได้รู้ว่าผิดและชอบไม่เป็นที่ตั้งแห่งปัญญา พระองค์ทรงเกิดความสังเวชเบื่อหน่ายขึ้นมาด้วยเหตุดังกล่าว จึงได้เสด็จกลับไปประทับอยู่วัดมหาธาตุ ปรารถนาจะทรงเล่าเรียนพระไตรปิฎกพุทธวจนะ ครั้นทรงศึกษาถึงข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ได้มีมาแต่โบราณกาล ทรงอนุมานได้ว่า ศาสนวงศ์เป็นจลาจลมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้นแล้ว กับได้ทรงเห็นอาจารวิบัติของ

สมณะบางเหล่าไม่นำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธา ทรงสังเวชสลดน้ำพระทัยนัก ไม่มีมูลเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ทรงสลดน้ำพระทัยในการที่จะทรงเพศเป็นบรรพชิต ทรงเห็นว่าจะเป็นการหลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิตดูไม่ควร กลางวันๆ หนึ่ง เสด็จเข้าไปบรรทมในพระอุโบสถวัดมหาธาตุ ทรงบูชาศาสนารักษเทวดาด้วยเครื่องสักการถ้วนทุกทิศแล้ว ทรงตั้งสัจจกิริยาธิษฐานว่าข้าพเจ้านอุทิศต่อพระผู้มีพระภาค ออกบวชด้วยความเชื่อความเลื่อมใส มิได้เพ่งต่ออามิสสิ่งหนึ่งสิ่งใด มีลาภยศและความสรรเสริญเป็นต้น ถ้าวงศ์บรรพชาอุปสมบทที่เนื่องมาแต่พระสุคตทศพล ยังเหลืออยู่ ณ ประเทศใดทิศใด ขอให้ได้ประสพหรือได้ยินข่าวให้ได้ในสามวันเจ็ดวัน ถ้าไม่เป็นดังนั้น ข้าพเจ้าจะเข้าใจว่าศาสนวงศ์นั้นสิ้นแล้ว จะสึกเป็นฆราวาสรักษาศีลห้าศีลแปดตามสมควร ครั้นล่วงไปประมาณสองวันหรือสามวัน มิทันสิ้นกำหนดที่ทรงอธิษฐาน มีพระรามัญองค์หนึ่งผู้ฉลาดในวินัย รอบรู้พระพุทธวจนะ ชำนาญในอักขรุจจารณวิธีมาก กล่าวศาสนวงศ์แสดงชี้ให้เกิดความเลื่อมใส จึงทรงรับเอาวินัยวงศ์นั้นไว้เป็นข้อปฏิบัติสืบมา ทรงเล่าเรียนศึกษาพระพุทธวจนะปริยัติธรรม อันเป็นมูลรากที่ตั้งแห่งพระพุทธศาสนา ด้วยพระอุตสาหะและวิริยะอันแรงกล้า แตกฉานสิ้นวิชาที่อาจารย์จะพึงแสดงแล้ว เมื่อถึงปีจอ อัฐศกจุลศักราช ๑๑๘๘ ได้เสด็จเข้าแปลพระคัมภีร์ในที่ประชุมพระราชาคณะ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยสามวัน วันแรกทรงแปลธรรมบท วันที่สองมงคลทีปนี วันที่สามทรงแปลสารสังคหะ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้แปลธรรมบทวันเดียว เพื่อให้แปลกกว่าสามัญชน พระองค์ทรงมีพระปัญญาว่องไวในการแก้ไข แต่นั้นมาก็ทรงอนุเคราะห์สั่งสอนกุลบุตรผู้มีศรัทธาให้เล่าเรียนศึกษาทั้งกลางวันและกลางคืนมิได้ย่อหย่อน กุลบุตรมีศรัทธาเลื่อมใสเข้า

มาบรรพชาอุปสมบทประพฤติตามมีขึ้นหลายองค์ ทรงพระราชดำริเห็นว่า วัดมหาธาตุไม่เป็นที่สบาย จึงเสด็จกลับขึ้นไปจำพรรษายังวัดราชาธิวาส ประกาศศาสนพรหมจรรย์ ให้บรรพชาอุปสมบทกุลบุตรผู้มีศรัทธา ทรงอนุเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยธรรมีกถาอนุศาสโนวาทในวันธรรมสวนกาล ทรงประดิษฐานธรรมยุตติกนิกาย ณ วัดราชาธิวาส ให้เจริญรุ่งเรืองแพร่หลายขึ้นสืบต่อกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ พระภิกษุสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหามกุฏสมมติเทววงศ์ พงศ์อิศวรกษัตริย์ขัตติยราชกุมาร เป็นพระภิกษุธรรมยุตติกนิกายเป็นพระองค์แรก วัดราชาธิวาสวิหาร (วัดสมอราย) เป็นวัดแรกที่ได้ประดิษฐานคณะธรรมยุตติกนิกาย ซึ่งพระองค์ท่านได้เสด็จประประทับทรงบำเพ็ญพระเนกขัมบารมี พระตำหนักที่ประทับเมื่อครั้งพระองค์ทรงผนวช ได้ทรงพระราชทานพระนามในภายหลังว่า "พระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" ยังคงประดิษฐานเป็นที่ระลึกอยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้ อันชาวคณะธรรมยุตติกนิกายควรแก่การน้อมเกล้า ฯ ถวายความระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ในพระภิกษุ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหามกุฏสมมติเทววงศ์ พงศ์อิศวรกษัตริย์ขัตติยราชกุมารพระองค์นั้น จนกระทั่งกาลอันหาที่สุดมิได้.

ครั้นปีกุน โทศก จุลศักราช ๑๒๑๒ วันพุธ เดือนห้า ขึ้นหนึ่งค่ำ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ซึ่งดำรงพระราชอิสริยยศเป็นพระบรมเชฏฐาธิราช เสด็จสวรรคต พระบรมราชวงศานุวงศ์ ซึ่งมีอิสริยยศ และพณ ฯ เสนาบดี และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้ประชุมปรึกษาพร้อมใจกันลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า พระภิกษุ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหามกุฏสมมติเทววงศ์ พงศ์อิศวรกษัตริย์ ขัตติยราชกุมาร เป็นขัตติยสุขุมาลชาติบรมราชโอรสอันประเสริฐของพระบาทสมเด็จพระพุทธ

เลิศหล้านภาลัย ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชนทั้งหลายทั่วหน้า สมควรที่จะได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ สืบบรมราชสันตติวงศ์โดยตรงตามลำดับ พระองค์ทรงพระปรีชา มีพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ สมควรจะเป็นที่พึ่งของพระบรมวงศานุวงศ์และประชาราษฎร เป็นที่ร่มเย็นเป็นสุขสืบไป รุ่งขึ้นวันพฤหัสบดี เดือนห้า ขึ้นสิบสองค่ำ จึงพร้อมกันไปเฝ้า กราบบังคมทูลอัญเชิญพระภิกษุ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหามกุฎ ฯ อัญเชิญเสด็จให้ทรงลาผนวชเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นพระบรมกษัตริย์สืบพระราชวงศ์จักรีทรงทำนุบำรุงพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาท สมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎรสืบไป พระองค์อาศัยความเอ็นดูกรุณาในประชุมชน ด้วยพระเมตตาเป็นที่ตั้ง ทรงรับอัญเชิญแล้ว เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนชลมารค ไปประทับศาลาหน้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เสด็จพระราชดำเนินไปสรงพระบรมศพสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เชิญลงประดิษฐานในพระลองเงินตามโบราณราชประเพณี แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการทั้งปวงถวายสัตยานุสัตย์ตามโบราณราชประเพณีแล้ว ทรงลาผนวช ณ วันศุกร์ เดือนห้า ขึ้นสามค่ำ ตั้งแต่พระองค์เสด็จออกทรงผนวชจนกระทั่งทรงลา คิดเป็นพรรษาได้ ๒๗ พรรษา ครั้นวันพฤหัสบดี เดือนหก ขึ้นสิบห้าค่ำ บรมราชาภิเษกตามพระราชประเพณีเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นพระบรมมหากษัตราธิราชเจ้ากรุงสยาม

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เมื่อจวนจะเสด็จสวรรคตทรงแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าพระองค์ทรงประกอบด้วยพระสติสัมปชัญญะ ทรงกำหนดอวสานกาลแห่งพระชนมายุของพระองค์ได้ มีพระบรมราชโองการให้หาพระบรมราชวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เข้าไปเฝ้า

ในที่ พระราชทานพระบรมราชานุญาตเลือกสรรพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งจะดำรงแผ่นดินสืบไป มีพระราชดำรัสให้หาพระยาศรีสุนทรโวหาร (ฟัก) เข้าไปในที่พระบรรทม มีพระราชดำรัสพระราชนิพนธ์โดยภาษามคธให้พระยาศรีสุนทรโวหารรับพระบรมราชโองการจดเป็นอักษรมคธว่า "ยคฺเฆ ภนฺเต สงฺโฆ ชานาตุ มยฺหํ ภิกฺขุกาเล ปุนปฺปุนํ มยา เอสา วาจา ภาสิตา. ยโตหํ มหาปวารณาย ชาโต มาตุ กุจฺฉิโต นิกฺขนฺโต. กาลํ กุรุมาโน สเจ มหาปวารณาทิวเส พาหุหคิลาโน ยุโปสถาคาเร มหาปวารณา สนฺนิปาตํ นีโต. ตถารูเปน พเลน สมนฺนาหโต ยถารูเปน พเลน สงฺฆํ เตวาจิกํ ปวาเรตฺวา สงฺฆสฺส สมฺมุขา กาลํ กเรยฺยํ. ตํ สาธุ วตสฺส. ตํ เม อรูปํ อสฺสาติ. เอวรูปี วาจา ปุนปฺปุนํ ภิกฺขุกาเล ภาสิตา. อิทานมฺหิ คหฏฺโฐ. กยาหํ กาหามิ ? เตนาหํ อิเม สกฺกาเร วิหารํ ปหิณามิ อิเมหิ สกฺกาเรหิ ปวารณา กมฺมํ กโรนฺตํ สงฺฆํ สธมฺมเมฆ ปูเชมิ อตฺตานํ วิย กตฺวา. อยํ มหาปวารณา ครุวาริกา ยถา มม ชาตทิวโส. อาพาโธ เม อภิวฑฺฒติ. เอวํ ภายามิ อชฺช กาลํ กเรยฺยํ. อาปุจฺฉามหํ ภนฺเต สงฺฆํ. จิรปรินิพฺพุตมฺปิ ตํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ. ตสฺส ธมฺมํ นมสฺสามิ. อริยญฺจ สงฺฆํ นมามิ. ยมหํ รตนตฺตยํ สรณํ คโตมฺหิ. อจฺจโย มํ ภนฺเต อจฺจคมา ยถาพลํ ยถามูฬฺหํ ยถาอกุสลํ. โยหํ ภนฺเต อิมสฺมึ อตฺตภาเว ตถา ตถา ปมตฺโต อกุสลานิ กมฺมานิ อกาสึ. ตสฺส เม ภนฺเต สงฺโฆ อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏิคฺคณฺหตุ อายตึ สํวราย.

อิทานิ มยา ปญฺจสุ สีเลสุ สํวราธิฏฺฐานํ กตํ. ตสฺส มยฺหํ เอวรูโป มนสิกาโร อนุฏฺฐหิยติ สิกฺขิยติ ปญฺจสุ ขนฺเธสุ. ฉสุ อชฺฌตฺติเกสุ อายตเนสุ. ฉสุ พาหิเรสุ อายตเนสุ. ฉสุ วิญฺญาเณสุ.

นสฺส สมฺผสฺเสสุ. นสฺส นทฺวาริกาสุ เวทนาสุ. นตฺเถตํ โลกสฺมึ. ยํ อุปาทิยมานํ อนวชฺชํ อสฺส. ยํ วา ปุริโส อุปาทิยนฺโตนวชฺชวา อสฺส. อนุปาทานํ สิกฺขามิ "สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา ยถาปจฺจยํ ปวตฺตนฺติ. เนตํ มม. เนโส หมสฺมิ. น เมโส อตฺตาติ" ยํ ยํ มรณํ สตฺตานํ ตํ อนุจฺฉริยํ. ยโต เอตํ สพฺเพสํ มคฺโค. อปฺปมตฺตา โหนฺตุ ภนฺเต. อาปุจฺฉามิ. วนฺทามิ. ยํ เม อปรทฺธํ. สพฺพํ เม สงฺโฆ ขมตุ.

อาตุรสฺมิมฺปิ เม กาเย จิตฺตํ น เหสฺสตาตุรํ
เอวํ สิกฺขามิ พุทฺธสฺส สาสนานุคตึ กรํ."

คำแปลเป็นภาษาไทยว่า "ขอเตือนสงฆ์จงรู้ เมื่อครั้งดีฉันเป็นภิกษุอยู่ ดีฉันได้กล่าววาจานี้เนือง ๆ ว่า เพราะดีฉันได้เกิดแล้วประสูติแล้วจากครรภ์แห่งมารดา ในวันมหาปวารณา เมื่อทำกาล ถ้าในวันมหาปวารณาป่วยหนักลง ภิกษุสงฆ์สามเณรช่วยนำไปยังที่สงฆ์ประชุมทำมหาปวารณา ณ โรงอุโบสถ ประกอบไปด้วยกำลังเช่นนั้น ด้วยกำลังเช่นไรเล่า ดีฉันจะพึงปวารณากะสงฆ์ถ้วนกำหนดสามคำได้แล้ว ทำกาล ณ ที่เฉพาะหน้าสงฆ์ ความที่ดีฉันทำได้ดังนี้ จะเป็นกรรมดีเทียวหนอ ความทำได้ดังนี้ จะเป็นกรรมสมควรแก่ดีฉันเทียวหนอ วาจาเช่นนี้ดีฉันได้กล่าวแล้วเนือง ๆ เมื่อครั้งเป็นภิกษุ บัดนี้ดีฉันเป็นคฤหัสถ์เสียแล้ว จักทำอย่างไรได้ เพราะเหตุนั้น ดีฉันจึงส่งเครื่องสักการะเหล่านี้ไปยังวิหาร บูชาสงฆ์ซึ่งทำปวารณากรรมกับทั้งพระธรรมด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้ทำให้เป็นประหนึ่งตน วันมหาปวารณาวันนี้ก็เป็นวันพฤหัสบดีเช่นกับวันดีฉันเกิดเหมือนกัน อาพาธของดีฉันก็เจริญกล้า ดีฉันกลัวอยู่ว่า จะทำกาลเสีย ณ เวลาวันนั้น ดีฉันขอลาพระสงฆ์ อภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ

แม้ปรินิพพานนานแล้วนั้น นมัสการพระธรรม นอบน้อมพระอริยสงฆ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ดีฉันได้ถึงพระรัตนตรัยไรเล่าว่า เป็นสรณะที่พึ่ง โทษล่วงเกิน ได้เป็นไปล่วง ดีฉันผู้พาลอย่างไร ผู้หลงอย่างไร ผู้ไม่ฉลาดอย่างไร ดีฉันผู้ใดได้ประมาทไปแล้วด้วยประการนั้น ๆ ทำอกุศลไว้แล้ว ณ อัตตภาพนี้ สงฆ์จงรับโทษที่เป็นไปล่วง โดยความเป็นโทษเป็นไปล่วงจริงของดีฉันผู้นั้น เพื่อสำรวมระวังต่อไป

บัดนี้ดีฉันได้ทำความอธิษฐานการสำรวมในศีลห้าแล้ว มนสิการคงเมทำในใจเช่นนี้ ดีฉันได้ให้เกิดขึ้นศึกษาอยู่ว่า ณ ขันธ์ทั้งห้า ณ อายตนะภายในหก ณ อายตนภายนอกหก ณ วิญญาณ หก ณ สัมผัส หก ณ เวทนาที่เป็นไปในหกทวารหก สิ่งใดที่สัตว์มาถือเอามั่น จะพึงเป็นของหาโทษมิได้ อนึ่ง บุรุษมายึดมั่นในสิ่งใดไว้จะเป็นผู้หาโทษมิได้ สิ่งนั้นไม่มีเลยในโลก ดีฉันมาศึกษาการไม่ยึดมั่นอยู่ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ธรรมทั้งหลายทั้งปวงใช่ตัวตน ย่อมเป็นไปตามปัจจัย สิ่งนั้นใช่ของเรา ส่วนนั้นไม่เป็นเรา ส่วนนั้นมิใช่ตัวตนของเราดังนี้ ความตายใดๆ ของสัตว์ทั้งหลายความตายนั้นไม่น่าอัศจรรย์ เพราะความตายนั้น เป็นมรรคาของสัตว์ทั้งหลาย ขอพระผู้เป็นเจ้าจงเป็นผู้ไม่ประมาทแล้วเถิด ดีฉันขอลา ดีฉันไหว้ สิ่งใดดีฉันได้ผิดพลั้ง สงฆ์จงอดสิ่งทั้งปวงนั้นแก่ดีฉันเถิด

เมื่อกายของดีฉันแม้กระสับกระส่ายอยู่ จิตของดีฉันจักไม่กระสับกระส่าย ดีฉันมาทำความไปตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ศึกษาอยู่ด้วยประการดังนี้ ฯ

จักพึงเห็นได้ว่า พระองค์ทรงรอบรู้แตกฉานถึงรากฐานของภาษามคธจนมีพระราชดำรัสเป็นภาษามคธได้คล่องแคล่วเหมือนภาษาไทย ในทางปฏิบัติ พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชหฤทัยของพระองค์จนทรงกำหนด

อวสานกาลแห่งพระชนมายุของพระองค์ได้แน่นอน พระองค์ทรงประกอบไปด้วยพระสติสัมปชัญญะ อันยากที่จะหาผู้เสมอเหมือนพระองค์ได้ จึงเป็นที่น่าอัศจรรย์ ทรงเป็นเนตติแก่ชาวคณะธรรมยุตติกนิกายและพุทธมามกชนทั่วไป ซึ่งผู้เขียนได้ตั้งสัจจาธิษฐานมานานแล้วว่า ถ้ามีโอกาสจะได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ให้พระองค์ทรงรับเป็นพระประมุขในการที่จะทรงชักชวนชาวคณะธรรมยุตติกนิกาย ให้มีส่วนสละทรัพย์ เพื่อหล่อพระบรมฉายาลักษณ์ของล้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๔ ประดิษฐานไว้ ณ สนามไม้สิบสอง หน้าพระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดราชาธิวาสวิหาร เพื่อชาวคณะธรรมยุตติกนิกาย ได้มาน้อมเกล้า ฯ ถวายความเคารพสักการะบูชา โดยการกำหนดวันที่ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ในล้นเกล้า ฯ พระองค์นั้น ผู้ทรงให้กำเนิดคณะธรรมยุตติกนิกาย ท่านผู้ใดในชาวคณะธรรมยุตติกนิกายได้อ่านหนังสือเล่มนี้ หากมีความคิดเห็นสอดคล้องต้องด้วยผู้เขียนแล้ว ขอได้โปรดแนะนำชักชวนชาวคณะธรรมยุตติกนิกายให้ร่วมมือ การก็จะบรรลุผลสำเร็จ ผู้เขียนขอพระราชทานกราบบังคมทูล พระราชวิญญาณของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ว่าจะเสด็จประทับอยู่ ณ สรวงสวรรค์ชั้นใด ๆ เมื่อได้ทรงทราบถึงเจตนาความประสงค์ของข้าพระพุทธเจ้าผู้เขียนนี้แล้ว ขอได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจตนาความประสงค์ของข้าพระพุทธเจ้าได้ประสพแต่ความสำเร็จด้วย การจะชอบจะควรด้วยพระราชดำริของพระราชวิญญาณของล้นเกล้า ฯ หรือไม่ประการใด ขอรับพระราชทานพระอาญามิพ้นเกล้า ฯ

สมภาษก์ อุทยางกูร

พระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๕๐๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

เป็นปีที่ ๑๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควร ปรับปรุง กฎหมาย ว่าด้วย คณะสงฆ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔

มาตรา ๔ ภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ พระราช บัญญัตินี้ใช้บังคับ บรรดากฎกระทรวง สังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ที่ใช้บังคับอยู่ในวันประกาศพระราชบัญญัตินี้ในราชกิจจานุเบกษา ให้คงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จนกว่าจะมีกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับหรือระเบียบของมหาเถรสมาคมยกเลิก หรือมีความอย่างเดียวกัน หรือขัดหรือแย้งกัน หรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๕ เพื่อประโยชน์แห่งมาตรา ๔ บรรดาอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในสังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีใน พระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดยกฎมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใด รูปใดหรือหลายรูปร่วมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควรได้

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรง ตำแหน่งสกล มหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๐ ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชจะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้ามิได้ทรงแต่งตั้งไว้ ให้สมเด็จ พระ ราชา คณะ ผู้มี อาวุโส สูงสุดโดย พรรษา ปฏิบัติ หน้าที่ สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติ หน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มี อาวุโส สูงสุดโดย พรรษา ปฏิบัติ หน้าที่ สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษา ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสรองลงมาโดยพรรษาตามลำดับปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ให้ รัฐมนตรี ว่าการ กระทรวง ศึกษาธิการ ประกาศนาม สมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้ ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวด ๒

มหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๒ มหาเถร สมาคม ประกอบ ด้วย สมเด็จ พระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง สมเด็จ พระราชา คณะทุกรูปเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูปและไม่เกินแปดรูปเป็นกรรมการ

มาตรา ๑๓ ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง และให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๔ กรรมการ มหาเถร สมาคมซึ่ง สมเด็จ พระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา ๑๕ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๔ กรรมการ มหาเถร สมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก

ใน กรณี ที่ กรรม การ มหาเถร สมาคม พ้น จาก ตำแหน่ง ก่อน วาระ สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้งพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่ง เป็นกรรมการแทน

กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคก่อนอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๖ ในเมื่อประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และมิได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้มหาเถรสมาคมแต่งตั้งสมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน การประชุมมหาเถรสมาคมเพื่อการแต่งตั้งนี้ ให้กรรมการซึ่งเป็นสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาเป็นประธานแห่งที่ประชุม

มาตรา ๑๗ การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวมกันมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๘ มหาเถรสมาคม มีอำนาจหน้าที่ ปกครอง คณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อการนี้ให้มีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับได้

มาตรา ๑๙ การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมและการให้กรรมการมหาเถรสมาคมออกจากตำแหน่ง ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

หมวด ๓

การปกครองคณะสงฆ์

มาตรา ๒๐ การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๑ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครองดังนี้

(๑) ภาค

(๒) จังหวัด

(๓) อำเภอ

(๔) ตำบล

จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๒ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(๑) เจ้าคณะภาค

(๒) เจ้าคณะจังหวัด

(๓) เจ้าคณะอำเภอ

(๔) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้ มีรองเจ้า คณะภาค รอง เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

มาตรา ๒๓ การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๔

นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

มาตรา ๒๔ พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อ กระทำ การล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา ๒๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔ มหาเถร สมาคม มีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคมกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะ กำหนดใน กฎมหาเถร สมาคมให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ ตำแหน่งใด เป็น ผู้ มี อำนาจลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย กับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิคหกรรม ให้เป็นอันยุติ ในชั้นใด ๆ นั้นด้วย

มาตรา ๒๖ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๗ พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิณ หรือไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งกับทั้งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่งให้พระภิกษุรูปนั้น สละ สมณเพศเสียได้

พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้ สละสมณเพศ ตาม ความใน วรรค ก่อน ต้องสึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๘ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึง ที่ สุด ให้ เป็น บุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา ๒๙ พระภิกษุรูปใดถูกจับ โดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็น สมควรให้ ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตรา ๓๐ เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนิน การให้พระภิกษุรูปนั้น สละสมณเพศ เสียได้ และให้ ราย งานให้ศาลทราบถึง การ สละสมณเพศนั้น

หมวด ๕

วัด

มาตรา ๓๑ วัดมีสองอย่าง

(๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(๒) สำนักสงฆ์

มาตรา ๓๒ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

(๑) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น

(๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(๓) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา ๓๔ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์จะโอนกรรมสิทธิ์ได้แต่โดยพระราชบัญญัติ และห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัดและที่ธรณีสงฆ์

มาตรา ๓๕ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี

มาตรา ๓๖ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่ อยู่ใน โอวาท ของ เจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้ สั่งโดย ชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่ อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๖

ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๐ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา เพื่อการนี้ให้ถือว่ากรมการศาสนาเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๑ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

หมวด ๗

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๒ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคสอง หรือมาตรา ๘๒ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา ๔๓ ผู้ใด

(๑) หมดสิทธิที่จะได้รับบรรพชาอุปสมบทโดยต้องปาราชิกมาแล้วแต่มารับบรรพชาอุปสมบทโดยปิดบังความจริง

(๒) ต้องปาราชิกแล้วไม่ละการแต่งกายอย่างเพศบรรพชิต

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา ๔๔ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทย อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

หมวด ๘

เบ็ดเตล็ด

มาตรา ๔๕ ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๔๖ การปกครองคณะสงฆ์อื่นนอกจากคณะสงฆ์ไทยให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

คำอธิบาย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

โดย

นายสมภาษก์ อุทยางกูร

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยลักษณะการปกครองคณะสงฆ์

กฎหมายส่วนที่เกี่ยวด้วยลักษณะปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏว่าได้ตราประกาศใช้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรในรัชกาลที่ ๕ คือ พระราชบัญญัติลักษณปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ก่อนแต่นี้มีการเรียบเรียงเป็นหนังสือโอวาทานุศาสนี ใช้เป็นสังฆาณัติบังคับแก่สังฆมณฑลเป็นสามัญทั่วไป การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยนั้นพระสงฆ์มีจำนวนน้อยรูปอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครอง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นในสงฆ์หมู่ใด อาศัยอธิกรณสมถะระงับอธิกรณ์ ตามรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระบรมศาสดา ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงหยิบยกเอามาทรงอธิบายไว้ในวินัยมุข เล่ม ๑ กัณฑ์ที่ ๙ หน้า ๒๒๙ ว่า ภิกษุผู้ลามก จะได้ช่องหาความให้ภิกษุอื่นเหมือนกัน เช่น เมตติยภิกษุและภุมมชกภิกษุได้แต่งนางเมตติยาภิกษุณีให้ทูลฟ้องใส่ความท่านพระทัพพมัลลบุตรต่อพระบรมศาสดา เมื่ออธิกรณ์เกิดขึ้นแล้ว ควรได้รับการวินิจฉัยของท่านผู้รู้ว่า จริงหรือไม่จริงและทำ

ตามธรรม ไม่เช่นนั้นความรังเกียจจะพึงเป็นไปในสงฆ์ เป็นเหตุแตกร้าวไม่ปรองดอง เมื่อท่านผู้รู้ได้วินิจฉัยเด็ดขาดแล้ว ภิกษุทั้งหลายควรฟังตามความเห็นของตนเองไม่ได้ เพราะตนเนื่องในสามัคคีไม่เช่นนั้น ก็ไม่มีอำนาจอื่นจะวินิจฉัยได้ จึงเห็นได้ว่า ก่อนแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยเรา ปกครองโดยพระวินัย เพื่อพระวินัยชรอยในสมัยเหล่านั้นพระสงฆ์จะมีน้อยรูปกระมัง.

พระราชบัญญัติลักษณปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาตรา ๒ บัญญัติให้ยกเลิกบรรดากฎหมายแบบแผนประเพณี ที่ขัดขวางต่อ พระราชบัญญัติลักษณปกครองคณะสงฆ์ ร ศ. ๑๒๑ มิให้ใช้สืบไป ผู้เขียนเห็นว่าบรรดากฎหมายที่ให้ยกเลิกไม่ใช่ในมาตรา ๒ คงจะเกี่ยวด้วยกฎหมายอื่น แต่ในส่วนที่บัญญัติเกี่ยวกับคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติดังกล่าวหมวด ๒ ว่าด้วยเจ้าคณะใหญ่ มาตรา ๓ พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวด้วยนิกายสงฆ์กิจ และลัทธิเฉพาะในนิกายนั้น เว้นแต่การปกครองอันเป็นสามัญทั่วไปในนิกายทั้งปวง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้เท่านั้น กฎหมายไม่บัญญัติล่วงล้ำก้าวก่ายการปฏิบัติสังฆกิจของสงฆ์ตามพระวินัย ตามลัทธินิกายของแต่ละลัทธินิกาย ให้สงฆ์ประพฤติกระทำสังฆกิจตามพระวินัย เป็นการเทอดทูนพระธรรมวินัยซึ่งเป็นศีลธรรมอันดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งพระบรมราชโองการให้ตราขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร มาตรา ๓ บัญญัติให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติ ไว้แล้วในพระราชบัญญัติ หรือขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัติเท่าที่ได้อ่านตัว

บทยังไม่พบว่า บัญญัติบังคับคณะนิยม หรือลัทธินิกาย ในการปฏิบัติสังฆกิจ ตามพระธรรมวินัย แต่ชวนให้คิดเมื่ออ่านพบข้อตกลงในที่ประชุมพระเถรานุเถระ ซึ่งประชุม ณ พระตำหนักเพ็ชร์ วัดบวรนิเวศวิหาร ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๙๔ ซึ่งมีพระเถรานุเถระเข้าร่วมประชุมทั้งคณะมหานิกายและคณะธรรมยุตติกนิกาย เป็นข้อตกลงที่รัฐบาลและคณะสังฆมนตรี มีมติรับรอง คือ

(๑) การปกครองส่วนกลาง คณะสังฆมนตรีคงบริหารร่วมกัน แต่การปกครองบังคับบัญชาให้เป็นไปตามนิกาย

(๒) การปกครองส่วนภูมิภาค ให้แยกตามนิกาย

(๓) ส่วนระเบียบปลีกย่อยอื่น ๆ จะได้ปรึกษากันในภายหลัง

ปรากฏในประมวลมติคณะสังฆมนตรี หน้า ๓๖๘ คำชี้แจง เรื่องบริหารการคณะสงฆ์ของคณะธรรมยุตติกนิกาย พ.ศ. ๒๔๙๔ ซึ่งยังคงบังคับใช้ในการปกครองบริหารการคณะสงฆ์ในสองคณะนิกาย อันเป็นคณะนิกายใหญ่และมีความสำคัญ เป็นคณะนิกายที่มีควมรุ่งเรืองในพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติไทย ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกต่างกันแต่เพียงแยกการปกครองตามคณะนิกาย ข้อตกลงในที่ประชุมพระเถรานุเถระดังกล่าว พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และมาตรา ๔ ไม่ได้มีบทบัญญัติให้ยกเลิกถึงข้อตกลงของพระเถรานุเถระลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๙๔ ยังคงใช้บังคับในการปกครองบริหารคณะสงฆ์สองคณะนิกาย จึงแต่ละคณะนิกาย ย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือและในการปฏิบัติพิธีกรรม อันเป็นสังฆกิจ ตามพระธรรมวินัยสืบไปตลอดพุทธายุกาลของพระพุทธศาสนา อันเป็นที่เคารพสักการะเหนือชีวิต

ของผู้เขียน

ผู้เขียนมีความเห็นเป็นส่วนตัวในฐานะนักนิติศาสตร์ ซึ่งใช้วิชานิติศาสตร์เป็นอาชีพหลักมาเป็นเวลานานปี และยังมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เห็นว่ากฎหมายคณะสงฆ์ที่กล่าวถึงอยู่นี้ มีบทบัญญัติให้โครงร่างการปกครองบริหารการคณะสงฆ์ เกือบจะเหมือนกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยสมัยตรากฎหมายฉบับนี้ กล่าวคือบทบัญญัติในหมวด ๒ สังฆสภา หมวด ๓ คณะสังฆมนตรีเหล่านี้ล้วนแต่มีวิธีการและทางปฏิบัติเหมือนกฎหมายรัฐธรรมนูญ ต่างกันแต่ไม่มีการเลือกตั้งสมาชิกสังฆสภา เหมือนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ส่วนคณะสังฆมนตรีมีวิธีการและทางปฏิบัติเหมือนคณะรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่างกันแต่ไม่ให้สังฆนายกเป็นผู้จัดฟอร์มคณะสังฆมนตรี ให้สมเด็จพระสังฆราชทรงตั้ง เปิดช่องทางให้สมาชิกสังฆสภาซึ่งมีอายุพรรษาน้อยโต้เถียงพระมหาเถรานุเถระผู้มีอาวุโส ในการประชุมสังฆสภาตามวิถีทางแห่งกฎหมาย ซึ่งให้สิทธิแก่ตน ตามความคิดเห็นและความรู้ความสามารถ ซึ่งตามพระวินัยพระภิกษุผู้น้อยอายุพรรษา จะต้องเคารพคารวะต่อพระภิกษุผู้มีอายุพรรษาอาวุโส แม้ชั่วเวลาอุปสมบทห่างกันเพียงวินาทีเดียว ภิกษุผู้อุปสมบทหลังต้องเคารพนับถือไหว้กราบภิกษุผู้อุปสมบทก่อน ยิ่งกว่านั้นผู้เขียนซึ่งอยู่ในวงการอันสันทัดกรณีเคยได้พบเห็น สมาชิกสังฆสภามีการวิ่งเต้นหาเสียงคัดค้านร่างสังฆาณัติบางฉบับ ซึ่งคณะสังฆมนตรีเสนอต่อสังฆสภา ให้ตกไปโดยคะแนนเสียงลงมติ ซึ่งตนไม่เห็นด้วยเป็นต้น เป็นสิ่งซึ่งพระภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ไม่พึงกระทำ แต่จะตำหนิท่านได้อย่างไร เมื่อกฎหมาย

บัญญัติให้สิทธิท่านกระทำ จึงเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๖ และให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ มอบอำนาจการปกครองบริหารการคณะสงฆ์ให้แก่กรรมการมหาเถรสมาคม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ตามพระราชบัญญัติลักษณปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มุ่งธรรมมุ่งวินัยเป็นหลักการปกครองบริหาร ผู้เขียนเห็นว่า เป็นการเหมาะสมและดีที่สุด เพราะมหาเถรานุเถระผู้รู้แตกฉานในพระวินัย ย่อมตระหนักในการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ และปัญหาต่าง ๆ ทางพระวินัยและทางการปกครองบริหาร ความรังเกียจจะไม่พึงเป็นไปในสงฆ์ ไม่เป็นเหตุแตกร้าวไม่ปรองดอง ภิกษุสงฆ์ทั้งหลายชอบที่จะควรฟังตาม จะเอาตามความคิดเห็นของตนไม่ได้ เพราะตนเนื่องในสามัคคี พระธรรมวินัยจะรุ่งเรืองอยู่ได้นาน พระบรมศาสดา มีพระพุทธประสงค์ จะทรงมอบการปกครองคณะสงฆ์ไว้แก่สงฆ์ ไม่ปล่อยให้บุคคลเป็นอิสสระ จึงทรงพระอนุญาตให้สงฆ์เป็นผู้ทำกิจนั้น ๆ อันเนื่องด้วยการปกครองคณะ เป็นต้นว่ารับคนอุปสมบท อันเป็นทางเกิดแห่งกิจจาธิกรณ์ กิจคือการปกครองบริหารการคณะก็เป็นกิจจาธิกรณ์ อันสงฆ์พึงกระทำโดยสงฆ์ เพื่อสงฆ์ ให้ต้องตามดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอานนทเถรเจ้าไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า "โย โว อานนฺท มยา เทสิโต ปญฺญตฺโต ธมฺโม จ วินโย จ โส โว มม อจฺจเยน สตฺถา" ความว่า "ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว นั้นแล จักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา" ดังนี้.

หมวด ๒
สมเด็จพระสังฆราช

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๕ บัญญัติถวายพระราชอำนาจแด่องค์พระมหากษัตริย์ เอกอัครศาสนูปถัมภก ให้ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชได้ตามพระราชอัธยาศัย พระองค์จะทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะองค์ใด เป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ย่อมทรงเป็นอิสสระที่จะทรงเลือกและทรงสถาปนาได้ เมื่อต้องตามพระราชอัธยาศัย

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

มาตรานี้ ผู้เขียนมีความเห็นด้วยความเคารพว่า อนุมาตรา (๑) (๒) (๓) น่าจะบัญญัติคำว่า (๑) สิ้นพระชนม์ (๒) ทรงพ้นจากความเป็นพระภิกษุ (๓) ทรงลาออก และในตอนต้น หากจะบัญญัติคำว่า "สมเด็จพระสังฆราชทรงพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ...." จะสมพระเกียรติในฐานะที่ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช มีฐานันดรศักดิ์เทียบเท่าเชื้อพระราชวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ใช้คำแทนพระนามว่า ฝ่าพระบาท และใช้คำแทนชื่อผู้ทูลว่า เกล้ากระหม่อม ตามราชาศัพท์ จึงเมื่ออ่านมาตรา ๑๑ แล้วเข้าใจดี แต่มีผู้ถามผู้เขียนหลายท่าน ผู้เขียนได้ตอบไปว่า อาจถือว่า อ่านเข้าใจความ

เป็นอันใช้ได้ ผู้ร่างอาจมีความมุ่งหมายเพียงนั้น จึงเขียนตอบผู้ถามไว้ในคำอธิบายนี้.

นอกจากบทมาตราที่ได้ยกขึ้นอธิบายแล้ว บทมาตราอื่นบัญญัติไว้เข้าใจง่าย ไม่จำต้องอธิบาย.

หมวด ๓

มหาเถรสมาคม

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หมวด ๒ มาตรา ๑๒ ถึงมาตรา ๑๙ บัญญัติเกี่ยวกับมหาเถรสมาคม มาตรา ๑๒ สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูปและไม่เกินแปดรูปเป็นกรรมการ สมเด็จพระราชาคณะตามทำเนียบสมณศักดิ์มี ๔ องค์เท่านั้น เว้นสมเด็จพระสังฆราชเสียพระองค์หนึ่ง คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ สมเด็จพระวันรัต สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ว่าง) ขณะเขียนนี้มีเพียง ๓ องค์เท่านั้น สมเด็จพระราชาคณะกฎหมายบัญญัติบังคับให้จำต้องเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมทุกองค์ แต่พระราชาคณะนั้น กฎหมาย บัญญัติ ถวาย พระอำนาจให้ สมเด็จ พระสังฆราช ทรง แต่ง ตั้ง เป็น กรรมการมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชจะทรงแต่งตั้งองค์ใดเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมหรือไม่แล้วแต่พระอัธยาศัย แต่ตามความเข้าใจของผู้เขียน น่าจะทรงแต่งตั้งพระราชาคณะชั้นเจ้าคณะรอง เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม แต่ถ้าพระราชาคณะชั้นเจ้าคณะรองไม่มี ก็ต้องทรงแต่งตั้งพระราชาคณะชั้นธรรมลดหลั่นกันตามลำดับ บทมาตราอื่นอ่านแล้วเข้าใจจึงไม่เขียนอธิบาย.

หมวด ๔

วัด

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หมวด ๕ ว่าด้วยวัด ผู้เขียนขอเขียนอธิบายเฉพาะมาตรา ๓๕ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี มาตรานี้เป็นบทบัญญัติให้ความคุ้มครองที่วัดและที่ธรณีสงฆ์ทั้งสองอย่าง เป็นทรัพย์สินที่ศาลจะพิพากษาบังคับคดียึดมาขายทอดตลาดหรืออย่างใดอย่างหนึ่งมิได้ เป็นทรัพย์สินไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับ วัดจะเป็นโจทก์หรือจำเลยในศาลราชอาณาจักร ศาลจะพิพากษา บังคับ และยึดที่ดินและที่ธรณีสงฆ์จะโอนกรรมสิทธิ์ได้แต่โดยพระราชบัญญัติ แต่ไม่ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี วัดใดเป็นหนี้ถูกฟ้องแพ้คดี อาจบังคับคดี ยึดเอาที่ดิน และที่ธรณีสงฆ์ มาขาย ทอดตลาดใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ผู้ชนะคดีได้ แต่ตามมาตรา ๓๕ ไม่มีทางจะบังคับได้ จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินของวัดเป็นพิเศษ.

หมวด ๕

เบ็ดเตล็ด

เนื่องจากผู้เขียนมีงานเต็มมือ และเวลาเหลือไม่กี่วันจะถึงวันพระราชทานเพลิงศพ เกรงจะจัดพิมพ์หนังสือไม่ทันงานพระราชทานเพลิงศพสมเจตนาของผู้เขียน จึงไม่สามารถจะเขียนอธิบายทุกมาตราได้ จึงให้ชื่อหมวด ๕ สุดท้ายว่าเบ็ดเตล็ด คือเก็บโน่นนิดนี่หน่อยมาเขียนลงไว้ เพื่อมิ

ให้มีข้อบกพร่องมากเกินกว่าที่จะมีได้สำหรับผู้เขียนซึ่งมีความรู้น้อย ผู้เขียนเอง เมื่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นไวยาวัจกรวัดราชาธิวาสวิหาร มีอำนาจหน้าที่จัดการเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน ของวัด ราชาธิวาส วิหาร ทุกประการตลอดถึงการดำเนินคดีแทนวัด การแต่งตั้งผู้เขียนเป็นไวยาวัจกร ผู้แต่งตั้งได้มีหนังสือแจ้งต่อกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการทราบเป็นทางการ เมื่อผู้เขียนเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลราชอาณาจักรหลายคดี และผู้เขียนต้องเป็นจำเลยในนามวัดและแทนเจ้าอาวาสหลายคดี ส่วนมากชนะแต่กลับมาแพ้คดี ๆ หนึ่ง ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้เขียนไม่ปิดอากรแสตมป์หนังสือแต่งตั้งให้เป็นไวยาวัจกร ศาลให้เวลาผู้เขียนปิดอากรแสตมป์ตามประมวลรัษฎากร ผู้เขียนยืนยันไม่ยอมปิด ศาลจึงพิพากษายกฟ้องวัดโดยผู้เขียนโจทก์ อ้างว่าผู้เขียนศาลให้ปิดอากรแสตมป์แต่ไม่ยอมปิดยกฟ้อง วัดโดยผู้เขียนอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน วัดโดยผู้เขียนฎีกา ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งผู้เขียนประสงค์จะให้เป็นบรรทัดฐานต่อไป ก่อนยื่นฎีกา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ประกาศใช้ และมีบทบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ ว่า "การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม" จึงตัดปัญหากรณีแต่งตั้งไวยาวัจกรตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ มาตรา ๕๖ บัญญัติไว้แต่ไวยาวัจกร กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ แต่ไม่มีบทบัญญัติการแต่งตั้งถอดถอนไว้ ศาลเลยตีความว่า ไวยาวัจกร เป็นตัวแทนของเจ้าอาวาส มิใช่ตัวแทนของวัดซึ่งเป็นนิติบุคคล ต้องปิดอากรแสตมป์ในหนังสือแต่งตั้งให้

เป็นไวยาวัจกร ตามประมวลรัษฎากร เพราะหนังสือแต่งตั้งเป็นหนังสือมอบอำนาจของเจ้าอาวาส ดังกรณีคดีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เนื่อง จากผู้เขียน มีเวลา เขียนคำ อธิบาย พระราช บัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ บางมาตรานี้เพียงวันเดียว อาจมีการผิดพลาดบกพร่องไม่มากก็น้อย ขอท่านผู้ได้รับแจกหนังสือนี้ ทั้งท่านผู้เป็นนักนิติศาสตร์หรือไม่ก็ตามได้โปรดให้อภัยแก่ผู้เขียนซึ่งน้อยในความรู้และปัญญา แต่ด้วยเจตนาอันแรงกล้าที่เขียนเพื่อให้ทันแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูโอภาสวัตรขันธ์ (ชำ โชติปาลเถร) อาจารย์ที่ผู้เขียนมีความเคารพนับถือเสมอบิดา.
